

Nr B 1

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr B 38 i första kammaren av herr Nilsson, *Hjalmar, m. fl.* och nr B 46 i andra kammaren av herr Norén *m. fl.*, har — med åberopande av motiveringen i de likalydande motionerna I: 67 och II: 92, väckta vid 1958 års förra riksdag — hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland.

Beträffande motiveringen för yrkandet får utskottet hänvisa till motionen II: 92.

Över motionerna I: 67 och II: 92 har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtande från *domänstyrelsen, kommerskollegium* och *utredningen om avsättning av viss del av statens vinst å malmbrytningen i Luossavaara-Kiirunavaara AB till stöd åt utvecklings- och forskningsarbete inom näringslivet* samt berett tillfälle för *AB Statens skogsindustrier, Landsorganisationen, Sveriges industriförbund* och *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* att inkomma med yttrande. Från samtliga, med undantag av *AB Statens skogsindustrier*, har svar inkommit. Vid kommerskollegii utlåtande har fogats yttranden från *handelskamrarna i Gävle, Sundsvall* och *Luleå*.

I Södra Sveriges skogsindustriutrednings betänkande »Skogsindustriens utbyggnad» redovisas (s. 13) bl. a. resultatet av en av statens skogsforskningsinstitut gjord jämförelse mellan, å ena sidan, den framtida årsavverkningen av barrskog inom övre och mellersta Norrland, beräknad på grundval av 1953 och 1954 års riksskogstaxeringar, och, å andra sidan, den verkliga avverkningen under åren 1953/54 och 1954/55 enligt den stubbinventering som gjorts i samband med sagda taxering. Enligt denna jämförelse skulle den möjliga årsavverkningen från 5 cm i brösthöjd i medeltal under den första tioårsperioden efter taxeringen överstiga den verkliga avverkningen sagda år med 18 %.

Enligt en annan i betänkandet redovisad sammanställning (s. 124) — varav utdrag nedan återges — skulle den årliga tillgången av barrvirke

från 2" i topp inom ifrågavarande område överstiga 1954 års virkesförbrukning med 10 %.

	Gagnvirke		Barr- klen- virke	S:a barr- virke	Löv- virke	S:a rund- virke	Såg- verks- avfall	Total- summa
	Tall	Gran						
	(kvantiteterna angivna i 1 000 m3f ub)							
Årlig tillgång	4 819	5 747	563	11 129	2 060	13 189	846	
Summa förbrukning 1954	4 663	5 197	122	9 982	1 338	11 320	(år 1953)	
Överskott	156	550	441	1 147	722	1 869		
				= + 10%				
I ovanstående för- brukning 1954 ingår:								
massa och boardved med	1 986	3 838	—	5 824	432	6 256	800	7 056
Motsvarande kvanti- teter voro 1956 ..	2 383	4 190	50	6 623	611	7 234	750	7 984
Förbrukning 1956 i förhållande till 1954	+ 397	+ 352	+ 50	+ 799	+ 179	+ 978	— 50	928
								= + 13 %

I nedre delen av ovanstående tablå redovisas först hur stor del av 1954 års virkesförbrukning som enligt utredningen (s. 124) utgjordes av massa- och boardved. Härtill har *domänstyrelsen* angivit motsvarande förbrukning vid massa- och wall-board-industrien år 1956 enligt under hand erhållna preliminära uppgifter från kommerskollegium. Totala virkesförbrukningen skulle enligt dessa siffror på sagda två år ha ökat med 13 %.

I skogsindustriutredningens betänkande (s. 134) har även lämnats en redogörelse för det ökade virkesbehov som åren 1958 och 1960 kan beräknas föreligga efter genomförandet av de utbyggnadsplaner inom massa- och boardindustrien som uppgivits till utredningen. Jämfört med 1954 skulle virkesbehovet öka med 22 % år 1958 och 30 % år 1960.

Den ökning av virkesbehovet som enligt ovan redan skett 1956 i fråga om massa- och boardindustriens förbrukning av gagnvirke av tall och gran innebär — under förutsättning att annan förbrukning av barrgagnvirke var densamma 1956 som 1954 — att det tidigare överskottet om 706 000 m3f ub skulle ha förbytt i ett underskott på 43 000 m3f ub. Det virkesöverskott som fr. o. m. 1956 föreligger inom ifrågavarande landsdel skulle i så fall uteslutande utgöras av barrklenvirke samt lövvirke.

Emellertid finner *domänstyrelsen* denna slutsats rimma illa med erfarenheten från de senare årens avsättningsförhållanden för vissa sortiment.

Sålunda kan styrelsen meddela att redan nu under vissa år svårigheter föreläggat att finna avsättning för framför allt den sulfatvedkvantitet som rent skogsvårdsmässigt bör uttagas på kronoskogarna i övre och mellersta Norrland. Det är möjligt att detta i viss mån kan sammanhänga med lagerändringar eller andra omständigheter av tillfällig natur. Men styrelsen förutser å andra sidan att de totala avverkningsuttagen på kronoskogarna i Norrland inom en icke alltför avlägsen framtid kommer att öka. Vad nu sagts har lett till att styrelsen trots de förutnämnda siffermässiga virkesbalanserna kommit till att en viss ytterligare utbyggnad av skogsindustrien i Norrland är nödvändig. Det förefaller som om även de mindre enskilda skogsägarna i Norrland kommit till samma slutsats att döma av de planer som skogsägareföreningarna därstädes synes ha i fråga om uppförande av egna industrianläggningar. En utbyggnad av industrien kan givetvis direkt eller indirekt skapa ökade avsättningsmöjligheter för säljarnas råvara oavsett vem som gör utbyggnaden. Inom övre Norrland faller en väsentlig del av den väntade ökningen i avverkningsuttagen på statsskogarna. Styrelsen finner därför naturligt att Aktiebolaget Statens skogsindustrier inom detta område utvidgar sin produktionskapacitet.

Domänstyrelsen anser icke nu erforderligt att tillsätta en ny utredning rörande statens stöd till utbyggnad av den norrländska skogsindustrien och åberopar bl. a. att Södra Sveriges skogsindustriutredning, som även ansett att statsmakterna på allt sätt borde främja en utbyggnad av skogsindustrien, i sitt betänkande framlagt vissa förslag i detta syfte.

Skogsindustriutredningen framlade även vissa förslag rörande upprättande av fortlöpande virkesbalanser. Såvitt domänstyrelsen har sig bekant har dessa förslag icke lett till något beslut från statsmakternas sida. Då i betänkandet redovisad beräknad möjlig årsavverkning samt verklig årsavverkning endast grundats på 1953 och 1954 års riksskogstaxeringar och i anslutning därtill företagna stubbinventeringar anser styrelsen för ytterligare klarläggande av denna fråga — särskilt med hänsyn till den förutnämnda skärningen med den praktiska erfarenheten av avsättningsförhållandena för vissa sortiment — det nödvändigt att en översyn av virkesbalanserna nu göres.

Styrelsen föreslår därför att åt statens skogsforskningsinstitut uppdrages att snarast framlägga nya avverkningsberäkningar för övre och mellersta Norrland under hänsynstagande jämväl till de sista årens riksskogstaxeringar och med uppdelning på de olika regioner som kan ske. Det är även önskvärt att i samband därmed särredovisning framlägges av de virkeskvantiteter som uttagits på olika skogsägarekategoriers skogar under de senaste åren enligt den företagna stubbinventeringen. I överensstämmelse med skogsindustriutredningens förslag bör vidare åt kommerskollegium uppdragas att framlägga uppgifter angående virkesbalansernas behovs- sida, varvid som ett led däri bör genomföras en allmän sågverksinventering avseende år 1958.

Kommerskollegium anser att den i motionerna föreslagna utredningen icke bör komma till stånd. Inledningsvis framhåller kollegium, att statliga åtgärder för främjande av skogsindustriens utbyggnad bör icke ses som en fråga enbart gällande Norrland utan som en angelägenhet för den svenska skogsindustrien som helhet.

Kollegium erinrar vidare om att kollegium tidigare i princip anslutit sig till uppfattningen, att en utbyggnad av skogsindustrien är av högsta angelägenhetsgrad. Vissa skäl talade enligt kollegii mening emellertid mot en forcerad utbyggnad. Såsom framhålles i motionerna bör en utbyggnad av skogsindustrien anpassas efter möjligheterna att vinna avsättning för en ökad produktion. Dessa möjligheter har såsom framgår av betänkandet bedömts vara sådana på längre sikt, att planer för en omfattande utbyggnad uppgjorts av industrien. Förskjutningar i utbyggnadstakten är emellertid att förutse, beroende på konjunkturutvecklingen för skogsprodukter. För närvarande är läget på den internationella skogsvarumarknaden, framhåller kollegium, sådant, att den svenska produktionen präglas av återhållsamhet. Kollegium instämmer i de synpunkter i fråga om utnyttjande av virkestillgång och planer på utbyggnad i nuvarande marknadsläge, vilka kommit till uttryck i de hörda handelskamrarnas yttranden. Vad särskilt angår behovet av en ytterligare förädling av skogsprodukterna uttalar sig samtliga handelskamrar instämmande med motionärerna. Hänsyn härtill har ock tagits av industrien vid planeringen av utbyggnaderna.

Handelskammaren i Gävle, som i likhet med övriga handelskamrar avstyrkt motionerna, har framhållit, att skogsindustrien sedan länge bedriver en omfattande forskningsverksamhet, syftande till en ökad förädling av skogsprodukterna. Vad speciellt gäller de vinstmedel från LKAB som skulle avsättas till en fond och dennas användning anför handelskammaren bl. a. följande.

Enligt handelskammarens mening synes man kunna tänka sig skapandet av särskilda forskningsdocenturer på de skogliga och metallurgiska områdena. Även inom transportforskningsverksamheten torde allt emellanåt behov yppa sig av kvalificerad arbetskraft för utrednings- och forskningsuppgifter. Måhända skulle för lösande av speciella transporttekniska och utbildningsfrågor avlöningsbidrag kunna utgå ur fonden. Ett annat problem, som också genom anslag ur fonden skulle kunna finna en lösning, är ungdomens utbildning för de för framtiden väntade, alltmera högkvalificerade uppgifterna inom industrien. Aktuella behov torde sålunda föreligga av speciella trätekniska och träkemiska avdelningar vid våra norrländska tekniska gymnasier.

Handelskammaren i Sundsvall har anfört bl. a. följande.

Handelskammaren vill till en början erinra om, att skogsindustrien under efterkrigstiden kännetecknats av en kraftig och målmedveten expansion. Skogsindustriens produkter ha också efterfrågats på världsmarknaden i ständigt ökad utsträckning och några avsättningssvårigheter har i

stort sett icke gjort sig gällande. Såsom ett mått på skogsindustriens snabba utveckling må här endast erinras om att Sveriges export av massa och papper under 10-årsperioden 1948—1957 ökat från 2,2 milj. ton till 3,4 milj. ton motsvarande en ökning av i runt tal 50 %.

Det är självfallet ett allmänt intresse, att denna utveckling av den svenska skogsindustrien fortsätter. Den principiella riktpunkten måste vara att i full utsträckning bearbeta och förädla de virkesråvaror, som den svenska skogen kan frambringa. Men lika självfallet måste det vara att denna utveckling anpassas efter de faktiska möjligheter, som vid varje tidpunkt föreligger, att vinna avsättning för de tillverkade produkterna. I detta senare hänseende är den svenska skogsindustrien i avgörande grad beroende av förhållandena på världsmarknaden. Utbyggnadstakten för den svenska skogsindustrien kan således icke bestämmas uteslutande med tanke på mängden av de råvaror, som står till buds. Det primära måste alltid vara möjligheterna att försälja produktionen till konkurrensmässiga priser och först i den mån sådana möjligheter föreligger kan tillgången på råvaror bli bestämmande för den omfattning, i vilken industriens utbyggnad kan ske.

De skogsindustriella resurserna ha under efterkrigstiden även i övriga länder blivit föremål för en mycket kraftig utbyggnad, som påskyndats av de i allmänhet goda avsättningsförhållandena. Detta har lett till att marknadsförhållandena för vår svenska skogsindustri nu äro helt annorlunda än tidigare. Ett betydande kapacitetsöverskott, som kan räknas i flera miljoner ton, föreligger för närvarande hos världens pappers- och massaindustrier och den svenska skogsindustrien möter i dagens situation en allt hårdare konkurrens från tillverkare i andra länder. Det överskott, som alltså föreligger på marknaden, har redan lett till besvärande prisfall på den svenska industriens produkter och även till produktionsinskränkningar. Det nuvarande kapacitetsöverskottet hos världens pappers- och massaindustrier är så stort, att det säkerligen kommer att bestå under åtskillig tid, även om ökningen av världskonsumtionen fortsätter i normal takt. Därest i nuvarande läge en utbyggnad av den svenska skogsindustrien skulle äga rum, som icke stode i överensstämmelse med marknaden förutsättningar, skulle detta med all säkerhet få till följd mera omfattande produktionsinskränkningar samt därjämte kunna åstadkomma ytterligare prisfall, vilka i sin tur säkerligen komme att oförmånligt återverka på prisläget för virkesråvarorna.

Med det anförda har Handelskammaren velat framhålla, att det i nuvarande läge är ett vitalt intresse inte endast för industrien utan även för skogsbruket, att det skogsindustriella utbudet i görligaste mån avpassas så, att det vid varje tidpunkt motsvarar den efterfrågan, som föreligger på våra huvudmarknader.

Handelskammaren vill framhålla, att det läge, som sålunda föreligger beträffande virkesråvarorna, ingalunda är någonting särpräglat. På världsmarknaden råder det för närvarande överskott på nästan alla råvaror och pristendensen på alla de stora råvarumarknaderna är sedan ganska lång tid tillbaka klart nedåtgående.

På grund av vad som ovan anförts anser sig Handelskammaren kunna konstatera, att en utbyggnad av den svenska skogsindustriens kapacitet icke skulle vara ägnad, så länge det nuvarande marknadsläget består, att lösa skogsbrukets lönsamhets- och avsättningsproblem.

Med det sagda vill Handelskammaren ingalunda göra gällande, att icke efterfrågan på skogsindustriens produkter på längre sikt skulle komma att öka. Tvärtom hyser Handelskammaren i detta hänseende en optimistisk uppfattning och ingenting talar enligt kammarens mening emot antagandet, att skogsindustriens utbyggnad, liksom hittills, kommer att fortsätta i takt med marknadens möjligheter. Men Handelskammaren hyser den uppfattningen, att vad som i dagens läge är det primära, icke är en ökning av skogsindustriens kapacitet, utan målmedvetna åtgärder för att stärka den nuvarande industriens konkurrenskraft och lönsamhet. Detta arbete kan bedrivas utefter två vägar. Den ena innefattar rationaliseringar och andra liknande åtgärder i syfte att nedbringa kostnaderna eller höja produkternas kvalitet för att därigenom öka industriens möjligheter att trots ett fallande prisläge bevara lönsamheten och därmed förmågan att efterfråga virkesråvaror till skäliga priser. Den andra vägen innebär en utbyggnad av skogsindustrien i riktning mot ökad förädling i syfte att därigenom erhålla ett bättre grepp över marknaden. Båda dessa vägar förutsätta omfattande och dyrbara investeringar. Det är därför ett gemensamt intresse för industrien och skogsbruket, att industriens kapitalförsörjning är sådan att dylika investeringar kunna vidtagas i all den utsträckning, som betingas av föreliggande förhållanden.

Att tillgripa särskilda åtgärder i detta hänseende för den norrländska skogsindustrien finner Handelskammaren icke vara motiverat, eftersom situationen är likartad för hela den svenska skogsindustrien. Vad som är angeläget är i stället, att industrien i allmänhet beredes möjlighet att på ett naturligt sätt sörja för finansieringen av sina nyinvesteringar. Detta kan ske bl.a. genom lättnader i den diskriminerande skattebörda, som i dag vilar på företagsamheten. Handelskammaren syftar härvid närmast på den extra bolagsskatten och på de nya lagervärderingsbestämmelserna, vilkas likviditetsförsämrande effekt kommer att mer markerat framträda under de allra närmaste åren.

Handelskammaren i Luleå upplyser att den redan existerande skogsindustrien visat ett mycket starkt intresse att utbygga redan befintlig industri. Detta intresse har för handelskammarens distrikt resulterat i betydande produktionsökningar under senare år. Som exempel kan handelskammaren peka på att i Norrbotten tillverkades år 1949 69 600 ton sulfatmassa och 1956 118 200 ton. Handelskammaren är övertygad om att detta intresse för vidare utbyggnad kommer att fortsätta i den mån virkestillgång finnes och efterfrågan på skogsindustriens produkter består. Handelskammaren pekar på de planer på skogsindustriell nybyggnad, som framkommit från skogsägarehåll.

Sveriges industriförbund har såsom eget yttrande åberopat ett av skogsindustriernas samarbetsutskott till förbundet avgivet yttrande. I detta uttalar bl. a. att virkesöverskotten enligt 1954 års balans snabbt torde bli konsumerade, vare sig man godtager den statliga utredningens siffror eller branschorganisationernas beräkningar. Industrien kommer alltså genom egna dispositioner att på anmärkningsvärt kort tid anpassa sig till den förbättrade råvarubasen i Norrland. Detta har skett och äger alltjämt

rum genom utvidgning av redan befintliga eller under byggnad varande industrier. Denna utbyggnad torde också enligt samarbetsutskottets mening vara den snabbaste och ur nationalekonomisk synpunkt lämpligaste vägen.

Att för dagen ett visst överskott synes råda på massaved gäller, framhåller samarbetsutskottet, icke endast i Norrland utan i hela landet. Detta torde dock vara av tillfällig art och främst ha sin orsak *dels* i på grund av marknadsläget nödtvungna produktionsinskränkningar inom massaindustrien, *dels* i industriföretagens önskan att nedbringa lagren av massaved och anpassa dessa till mera normal storleksordning, *dels* slutligen i de mycket gynnsamma resultaten av 1956—1957 års avverkningar. I och för sig är dock detta läge icke enbart signifikativt för massaindustrien. På världsmarknaden råder nämligen för närvarande överskott på nästan alla råvaror.

Samarbetsutskottet hänvisar vidare till ett av skogsindustriernas branschorganisationer avgivet yttrande över Södra Sveriges skogsindustriutrednings betänkande om skogsindustriens utbyggnad (SOU 1956: 33). I detta yttrande har bl. a. understrukits önskvärdheten av att aktuella virkesbalanser från tid till annan upprättas.

Samarbetsutskottet avstyrker bifall till motionerna. Ej heller *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* har funnit den av motionärerna begärda utredningen påkallad.

Landsorganisationen hänvisar till de resultat som framkommit av Södra Sveriges skogsindustriutrednings arbete och erinrar om att denna utredning visar, att behovet av en utbyggnad av skogsindustrien framför allt föreligger i södra och östra Sverige, medan skogsindustrien i Norrland redan är tämligen väl utbyggd i förhållande till de där befintliga råvarutillgångarna.

Utredningen om avsättning av viss del av statens vinst i LKAB till stöd för utvecklings- och forskningsarbete inom näringslivet har meddelat, att något material av värde för besvarande av föreliggande remiss icke framkommit.

Utskottet

Med den viktiga plats som skogsindustrien intager inom svenskt näringsliv är det naturligt att statsmakterna ägnar denna näring sitt intresse och i den mån förutsättningar härför finnes ger sitt stöd åt en vidare utbyggnad. Härmed sammanhängande frågor har senast blivit belysta i det år 1956 avgivna betänkandet om skogsindustriens utbyggnad (SOU 1956: 33). Av betänkandet framgår, att det i övre och mellersta Norrland 1954 skulle ha funnits en möjlig årsavverkning som ganska avsevärt över-

steg den verkliga avverkningen. De kompletterande undersökningar som företagits för 1956 skulle tyda på att virkesöverskottet då skulle vara begränsat till barrklenvirke och lövvirke, men domänstyrelsen har samtidigt den uppfattningen att det förelegat svårigheter att finna avsättning för framför allt den sulfatvedkvantitet som rent skogsvårdsmässigt bör uttagas på kronoskogarna i övre och mellersta Norrland. Styrelsen har också kommit till den slutsatsen att en utbyggnad av skogsindustrien i Norrland är nödvändig. Skogsindustrierna själva anser att virkesöverskottet enligt 1954 års balans snabbt torde bli konsumerade.

Utskottet finner att vad som anförts i motionerna och de avgivna remissutlåtandena beträffande utbyggnad av skogsindustrien är värt beaktande men kan i likhet med de hörda remissinstanserna icke tillstyrka att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär utredning rörande statens stöd till utbyggnad av skogsindustrien i Norrland, vilket motionärerna föreslagit.

Utskottet vill erinra om att den utredning rörande avsättning av viss del av statens vinst i LKAB till stöd för utvecklings- och forskningsarbete inom näringslivet, vilken påbörjades 1956, alltjämt pågår. Enligt de för utredningen lämnade direktiven bör en viss prioritet ges till sådana avsnitt av näringslivets utveckling som kan påräknas få sin speciella betydelse för befrämjande av näringslivets utbyggnad och framtida industrialisering i Nord-Sverige. Härvid framträder särskilt vikten av stimulans till en starkare industriell differentiering i form av manufakturering och vidare förädling av de norrländska råvarutillgångarna.

Även om utskottet således icke är berett förorda en allmän utredning så som motionärerna föreslagit, har utskottet vid sin behandling av motionerna funnit att behov föreligger av ytterligare undersökningar i syfte att bättre klarlägga förutsättningarna för skogsindustriens utbyggnad i Norrland. Därigenom bör ett bättre underlag kunna framkomma för bedömning av huruvida och var ett verkligt överskott av råvara för skogsindustrien förefinnes. Utskottet finner det också sörjt för att sådana undersökningar kommer till stånd. Såsom framgår av chefens för handelsdepartementet uttalande i propositionen nr 138 till förra årets riksdag förutsättes att statens skogsforskningsinstitut och kommerskollegium i samråd planerar åtgärder för att få till stånd virkesbalanser och framlägger de förslag härom som kan visa sig erforderliga. Beslut har vidare fattats om en ny sågverksinventering för år 1958.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: B 38 och II: B 46 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 juli 1958

På bankoutskottets vägnar:

K. G. EWERLÖF

Närvarande:

Från första kammaren: herrar Ewerlöf, Boo, Fahlander*, Mogård*, Larsson, Nils Theodor, Domö, Strandler och Danmans;

från andra kammaren: herrar Larsson i Julita, Regnéll, Löfgren, Andersson i Ronneby, Nilsson, Gerhard, i Gävle (avliden före utlåtandets justering), Johnsson i Skoglösa, Carbell och Lindahl.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.